

Gebeurtenissen te Halle

in de dagen na 10 Mei 1940

door

Aug. MARCELIS

GEBEURTENISSEN TE HALLE

IN DE DAGEN NA 10 MEI 1940

door

AUG. MARCELIS

GEBEURTENISSEN TE HALLE
IN DE DAGEN NA 10 MEI 1940.

OORLOG.

VRIJDAG, 10 MEI.
=====

In den vroegen morgen van Vrijdag, 10 Mei, werd de Halsche bevolking wakker geschud door het gedonder van zware ontploffingen en het geratel van machinegeweren; tevens ronkten in de verte de brommende motoren van een aantal vliegtuigen. Menschen, die, door hun vensters van op de verdiepingen, in de richting van Brussel uitkeken, zagen het uiteenspatten van de witte wolkjes, veroorzaakt door de shrapnells van de snelvurende kanons tegen vliegtuigen.

Deze werden door het geschut in oostelijke richting verdreven. Half gekleed wisselden de burens, geleund door de vensters van hun kamers allerlei gissingen omtrent dit ongewoon voorval. Even ongewoon bleek dan dat onze radioposten reeds te 5 ure 30 zonderlinge krijgshaftige muziekuitzendingen van het Nationaal Instituut voor Radioomroep opvingen. Weldra, rond kwart voor 6 ure, klonk de stem van den "speaker" dof-ontroerd: hij berichtte ons het ontstellend nieuws dat Duitse vliegers de Belgische en Nederlandsche vliegvelden gebombardeerd hadden en dat aan onze grens de oorlog woede. Het vliegplein van Evere was ook overvallen geweest. Het ontploffen der bommen en het gedonder van verweergeschut, alsook het uiteenspatten van de shrapnells, aldaar, hadden ons uit een gerusten slaap wakker geschud. Men stond onthutst en verslagen: aan zulks vreeselijk nieuws had niemand zich verwacht.

EERSTE VEILIGHEIDSMaatregelen.

Nog denzelfden voormiddag werden te Halle, zooals doorgaans elders in 't land, de scholen gesloten. 's Avonds werd de verordening betrek hebbende op de verduistering in straten en huizen stipt toegepast.

De politie en de leden van de "Burgerwacht" doorkruisten de straten om te waken over het uitvoeren van dit besluit. Op den voorgevel van het stadhuis werd, in den morgen, het mobilisatiebevel uit-

uitgeplakt en de oproepingsbrieven werden door de politieagenten aan de gemobiliseerden overhandigd. Bijzondere wachtposten werden uitgezet aan de brug over het kanaal en aan den overweg van de spoorbaan. Den ganschen dag door trokken de militaire dienstplichtigen, bedaard en ernstig, naar het spoorwegstation om aan het mobilisatiebevel gevolg te geven. Politie, gendarmerie, " Passieve luchtbescherming ", Rood-Kruis-organisatie en pompierskorps waren ook op de been.

EERSTE NOODSEINEN.

Intusschentijd overvlogen Duitse vliegtuigen meermalen het grondgebied van Halle; bijzonder de St.-Rochuswijk werd van af den voormiddag bezocht. Zij kwamen uit oostelijke richting, oogenschijnlijk over het grondgebied gelegen tusschen Dworp en Hålderbosch, om dan tusschen de St.-Rochuskerk en de Kruisstraat, te zwenken dusdanig dat ze langs den linkerkant van de spoorbaan Halle-Bergen, in de richting van Glabecq-Tubize, -(dus langs den weg van de luchtpost Brussel-Parijs,)-verdwenen; wij zagen ze daarna terug verschijnen om alover de Vlaemarkt - Braine-le-Château den terugweg te kiezen. Bij elke overtreding sneden de noodseinen der " Passieve luchtbescherming " akelig door de ruimte om de bevolking op haar hoede te stellen. Daar men nochtans nog niet veel afwist van de oorlogsverschrikkingen, bleef de bevolking meestal kalm haar gewonen dagelijkschen gang gaan en zelfs rustig toekijken naar de bewegingen van de onheilspellende zwarte vogels. Deze werden omzeggens niet gehinderd, door het gebrek aan afweergeschut, en konden van op zeer geringe hoogte hun waarnemingen opdoen. Intusschen reden de leden van de " Passieve luchtbescherming organisatie ", in uniform en met het gasmasker aan de zijde, per fiets straat op en straat af, om aan de bevolking de voorgeschreven voorzorgsmaatregelen te herinneren.

INTOCHT DER VERBONDENEN.

's Namiddags rukten reeds de eerste gemotoriseerde hulpstroepen der Fransche en Engelsche Verbondenen, langs de Aug. De Maeghtlaan, in snel tempo in de richting van Brussel. Rond 18 ure rolden de Engelsche pantserwagens en tanks langs de statieplaats op en sloegen de richting in van Dworp en van Nijvel. Terzelfdertijd regelde een

Engelsche ordedienst het verkeer, met een ons onbekende handigheid en snelheid. Afweermittailjeurs stonden op de aanrollende wagens, gereed om op aanvallende vliegtuigen te vuren; geschut tegen de vliegtuigen werd in allerrijl rond de stad opgesteld en in 't bijzonder op het stationplein, aan de kruispunten van de groote banen en op de hoogten bij Lembeek, Stroppen en Kruisstraat. Tientallen vliegtuigen van de Verbondenen cirkelden zeer laag boven de aanrukkende kolonnen om ze desnoeds tegen aanvallen uit de lucht te beschermen. De bevolking verkeerde in den waan dat dit machienvertoon bestemd was om een daadwerkelijke hulp te bieden aan ons overrompeld leger. Met een grenzeloos vertrouwen ontving zij de hulptroepen, vol geestdrift: koffie, eetwaren, lekkernijen en rookgerief werden overvloedig uitgedeeld. De doortocht duurde tot laat in den nacht.

ZATERDAG, 11 MEI.

===== VERSCHERPTE VERKENNINGSTOCHTEN EN

EERSTE AANVALLEN DOOR DUITSCHE VLIEGTUIGEN.

Door hun onverwachten aanval was het aan de Duitschers gelukt doorheen de versterkingen aan het Albertkanaal te breken. Zoo sloegen zij een wig in ons verdedigingsstelsel in de richting van Tongeren. Onze aldaar opgestelde troepen moesten wijken. Het moest dan ook geen verwondering baren dat het Duitse vliegwezen zooveel mogelijk de wegen van den aftocht, zoowel als van den mogelijken hulpvoer, zou verkennen en trachten ongeschikt te maken voor het vervoer. Halle scheen wel een knooppunt te zijn in dit stelsel, want de verkenningen, reeds 's Vrijdags begonnen, werden nu verscherpt en op alle uren van den dag bromden de vijandelijke vliegtuigen boven onze huizen. Twee bepaalde uren van den dag schenen nochtans uitgekozen te zijn om met grooter machientoon en stoutmoedigheid onheilspellende bezoeken aan Halle te brengen: kwart vóór vijf ure 's morgens en kwart na vijf ure 's namiddags schenen de uitgekozen fatale oogenblikken van den dag te zijn. Reeds den vorigen dag, en dan ook de volgende dagen, konden wij dit ervaren. Weldra stond het in de overtuiging der angstige hoofden vastgeankerd dat deze uren fatidisch zouden zijn: het langer en heviger bulderen van het af-

weergeschut joeg de menschen den schrik op het lijf, en de nieuwsberichten over alles vernietigende bomaanvallen dreef ze naar de kelders en schuilplaatsen. Van af Zaterdag, II mei, 's morgens schoot het Engelsche afweergeschut met des te meer doeltreffendheid daar de Duitsche vliegers, waarschijnlijk verschalkt door het niet-verweer van den vorigen dag, in den beginne nog zeer laag vlogen :shrapnells en lichtgevende kogels bestookten ze 's morgens en het was meermalen raak; 's namiddags werd een zware bombardeermachine, waarvan de reekers een piloot rakelings boven de Lusthuizenlaan en de Nijverheidstraat vloog, neergehaald. Reeds op dezen dag vielen alhier, nabij de " Laminoirs et Tréfileries de Hal ", tusschen het kanaal, den spoorweg en de genoemde fabriek, de eerste bommen. Doch zonder doel te treffen. Ook te Let werden er naar de werkhuizen " Le Progrès Industriel " en de daar dichtbij gelegen andere fabrieken bommen uitgeworpen. Hier werd eveneens geen uitslag bekomen.

Wanneer de brommende gevaarten thans in aantocht waren, sneden de alarmseinen met meer aandrang door de lucht; de snelvurende afweerkanonnen blaften, de shrapnells kraakten open, de machinegeweren en mitrailjeuses ratelden, de kogels en de shrapnellsherven klaptten op de daken en op de straatsteenen; enkele Engelsche jachtvliegtuigen die te St.-Pieters Leeuw, van op een hulpvliegplein konden opstijgen vingen meermalen den strijd aan met de Duitsche toestellen om ze in de vuurlijn van het afweergeschut te dringen. Nu twijfelde er niemand meer aan, onder de burgerlijke bevolking, dat het ernst was en in haast vluchtte men telkens naar de kelders en de openbare schuilplaatsen; ook de werkhuizen liepen leeg, want de arbeiders waren reeds gedrild om, in de voor hen aangelegde schuiloorde, de alarmstonden door te brengen.

DE OPENBARE SCHUILPLAATSEN

TE HALLE

Over deze inrichtingen dient er breedvoeriger gesproken te worden om de onschatbare diensten die zij bewezen hebben in deze benarde dagen. Het vraagstuk der schuilplaatsen, dat van zeer groot belang kon zijn, had de aandacht van de gemeenteverheid in beslag genomen. Samen

met de medewerking van sommige onzer medeburgers werd deze kwestie op vernuftige wijze en zonder uitgaven opgelost. In de kom zelf van de stad kwamen de sterk gewelfde en door dikke muren en stevige kolommen gestutte malkelders best van pas. De malterij De Wolf bood aan onze bevolking vier ruime zalen en drie kelders aan met uitgangen in de Volpestraat en in de Nieuwstraat. Daar konden ongeveer 4000 personen de uren van gevaar met geruststelling doorbrengen. In de Dekenstraat staan de gebouwen van de vroegere brouwerij Serré, later overgenomen door de brouwerij Impériaal van Brussel, en die thans stedelijken eigendom zijn; twee ruime zalen met dubbel gewelf in beton en gestut met zware balken boden een toevluchtsgeslegenheid aan.

Tusschen de Meiboomstraat, de Vanden Beekhoudtstraat en de Aug. De Maeghtlaan staat de groote malterij Van Roye, waar de gewelfde lokalen tot schuilplaats dienden voor de inwoners uit de wijk. Verder vonden de inwoners geschikte toevluchtsoorden in de onderdeelen van de gebouwen der schoenfabriek " Sico " gezegd, naar vroeger "Chaulux", gelegen aan het " Oud-Kerkhof"; aan hetzelfde doel beantwoordden de malkelders van Petre, De Boeck L. en van de gewezen malterij " Beeckmans " nu de malterij Aerts, aan den steenweg op Bergen; daarbij was er nog een onderkomen aan den Postweg, alsook in de brouwerij Vervoort-Schoenmaker, en in de kelders van het O.L.V. Instituut aan de Leide. In de brouwerij van De Boeck gebroeders, was schepene Arm. De Boeck op zijn post gebleven, en aldaar werd ook schuilgelegenheid ingericht.

Het St.-Rochuskwartier bezat de betonnen kelders van het schoolgebouw en van de kerk en deze van de malterij Beeckmans aan de Vandenpeereboomstraat. Aan het station had men de onderaardsche doorgangen waarover de spoorbaan is aangelegd. Dan waren er nog de kelders van het stadhuis, van het hospitaal en van de kliniek, alsook de kofferkamers der banken en eenige goedgewelfde kelders van sommige huizen langs den Langen Steenweg en elders.

Volgens onze schatting, geraamd naar de uitdeeling aan mondbehoefte mag men aannemen dat ongeveer 6000 tot 6500 menschen in deze schuilplaatsen verbleven gedurende de gevaarlijkste uren van Vrijdag,

Niet alleen Hallenaars, maar honderden vluchtelingen uit Esschenbeek, Buysingen, Lembeek, Braine-le-Château, Wauthier-Braine, Braine l'Alleud, Waterloo, Glabbeek, Beusval, Thines, Limal, Rosières, Mont St.-Guibert, Haine St.-Paul, Corbais, en tot uit Ottenburg, Wavre, Ottignies, Leuven, Rixensart, Malaise, Tongeren, uit Limburgsche gemeenten en uit deze van Oost-Brabant, en uit de Brusselsche omgeving, stroomden er heen en zochten er een onderkomen, waar zij op 't einde van hun sukkeltocht, doodvermoed en bijna waanzinnig van angst, konden herademen en een weinig tot bedaren komen. De honderden vluchtelingen die, na het neerleggen der wapens door ons leger, den terugweg alover Halle kozen, zouden hier ook ruimschoots slaapgelegenheid en gulle gastvrijheid genieten.

ZONDAG 12 MEI (SINKSEN) EN MAANDAG 13 MEI.
=====

Zondag, 12 Mei en maandag, 13 mei, waren dit jaar, twee beroerde Sinkendagen, welke de Hallenaars zoo gauw niet zullen vergeten. Met dezelfde regelmatige stiptheid van uur en van richting overvlogen Duitsche vliegtuigen de stad, met dit verschil ze nu ook alover Beerstegen. Telkens was het een herhaling van de reeds beschreven tooneelen: noodseinen, afweergeschut, stilleggen van alle bedrijf en alle verkeer, en verblijf in de kelders en openbare schuilplaatsen tot dat het langerekt sein "gevaar geweken" weerklonk. Weeral werden Duitsche vliegtuigen neergeschoten in de omgeving van Halle. Dit stelselmatig overvliegen voorspelde een naderende actie, en het neervellen van hun vliegmakers zou zeker voor de Duitse vliegeniers een aansporing zijn om te trachten weerwraak te nemen. De drommen vluchtelingen uit Limburg, uit Noord-Oost-Brabant en uit het Luiksche, die onze straten doortrokken, vertelden van vreeselijke bemaanvallen door de Duitsche luchteskaders op de dorpen en steden uit hun streek. Dit maakte geweldigen indruk op de verbeelding van vele menschen alhier, dusdanig dat zij, alhoewel de nachtelijke uren heel rustig bleken niet meer in hun kamers durfden slapen. 's Avonds trokken er sommigen met slaapzak, ligstoel, leunstoel, dekens, overjas of mantel, en met kinderkoets of wieg, een nachtverblijf opzoeken in kelders en schuilplaatsen. Nadat het gewone morgenalarm van kwart vóór 5 ure voorbij

was, trokken zij huiswaarts hun bezigheden hernemen en, zoodra het noodsein weer de lucht doorsneed, terug te gaan schuilen.

De jeugd ging het 's Zondags 's avonds en 's maandags een weini- als een sport beschouwen, en men scheen zoowat buiten de mode te zijn wanneer men niet eens in een kelder, of in een loopgracht, of in een schuilplaats, enkele uren was gaan verblijven. Maar menschen van meer gevordenden ouderdom zagen de toekomst met heel wat meer ernst te ge- meet en zij verwachtten er zich aan dat de Duitsche overvluchten het niet bij een onbetuigd dreigement zouden laten.

DINSDAG, 14 MEI.

=====

BOMBARDEMENTEN.

Zoo brak de vijfde oorlogsdag aan. Enkele personen alhier wisten dat reeds den vorigen dag de Duitsche troepen, na de bezetting van Bergworm, (waremme,) oprukten naar Tienen en Gemblours. Met dit verder oprukken van het invallende leger naderde ook het gevaar van aanval- len uit de lucht voor Halle, dat een knooppunt van verkeerswegen, vo- ens leger in aftocht, aanbod. In den voormiddag van Dinsdag, 14 Mei- geschiedde er niets buitengewoons dat meer meldenswaardig was dan de dagelijksche tooneelen bij het overvliegen van de Duitsche vliegma- chines. In sommige straten was er nochtans, gedurende de rustige uren, d.i. deze gedurende dewelke geen aanvallen uit de lucht te vreezen waren, een kwortsachtige drukte. (Langs de Vandenpeereboom- straat b.v. reden Engelsche legerauto's heen en weer; langs den Steenweg op Nijvel trokken de Belgen zich terug in menigvuldige ko- lommen, om te wijken in de richting van Ninove en Edinger. Heele brommen vluchtelingen landden langs den Steenweg op Nijvel in de stad aan. Auto's, motorfietsen, fietsen, groote wagens en huifkarren met zware boerenpaarden bespannen, kruiwagens, kinderkoetsen, alle- lei hedendaagsche en voorhistorische, mögelijke en onmögelijke ver- voermiddelen werden door deze menschen aangewend om de vlucht te vergemakkelijken of om wat hetero-elite bagage mee te sleuren. Ook treins zatenproppens vol.

Al die vluchtende massa's vertelden griezelige geschiedenisse waarin zij tafereelen ophingen van ellende over bombardementen,

branden, vernietiging en dood. Dit alles werkte zo indrukwekkend op de verbeelding van sommigen onzer inwoners dat zij ook pak en zak in gereedheid brachten voor een gebeurlijken uittocht. Het valt niet te ontkennen dat de ontredderde massa's vluchtelingen hoogst ernstige redenen hadden om hun meening te staven dat een vlucht in allerijl met achterlaten van have en goed, de eenige uitweg was om hun leven en dat van diegenen die hun duurbaar waren, te redden. De verhalen van soldaten in doortocht, de bombardementen door vliegtuigen op steden en dorpen gelegen achter de strijdlinies, de ophitsingen en soms de bevelen der Engelschen, en daarbij veelal de bommen geworpen in de buurt op de woningen hadden de paniek gezaaid. Hierbij kwamen de herinneringen aan 1914 en de sombere verhalen van de pers. Wat dan den doorslag moest geven was het voorbeeld van de personen uit de lidende kringen en van de gemeentelijke overheden uit hun streek die, soms op verdoken wijze, het hazenpad kozen en hun onderhoorigen erbarmelijk in den steek lieten. Het moet dan geen verwondering baren dat ook alhier de zenuwen op hoogspanning kwamen en dat het minste onheil de pezen van den boog konden doen springen. Halle mag dan ook zijn burgemeester dank wijten dat hij, zoowel op deze oogenblikken als in de erger tragische uren die zouden volgen, met even bezorgde als vastberaden kalme het stuur bleef in handen houden om overal en op elk oogenblik van den dag en van den nacht de schikkingen te treffen voor het welzijn der bevolking.

In den namiddag van Dinsdag, 14 mei, zou voor Halle het tragische uur slaan waarop de ellendigste dagen zouden aanbreken die tot nog toe in de geschiedenis van onze gemeente kunnen vermeld worden. Iets na 17 ure gierde het alarmsein. Zwaar, stootend gebrom van Duitsche bombardievliegtuigen zoemde in de lucht, uit de richting van Dworp. Het was een snellere machine op verkenning over de St.-Rochuswijk gevend. Het geschut knalde en blafte, machinegeweren knetterden droog en daar naderdendenzwarte, logge vogels van den dood. Weer vlogen over de wijk gelegen tusschen de Biezeweide en de Kruisstraat en over Rodenem, tusschen Resteleurs en de Spoorbaan naar Bergen. Zoo maar pas een klein kwart uurs geleden was een Belgische kolomne met benzine

tanks, die rust nam tusschen de tuinwijk en den gewezen Biezekouter (boven de Fr. Loriesstraat), weggereden in de richting van de stad. Bijna al de menschen uit deze wijk vreesden, als instinctmatig, dat er ditmaal het ergste ging gebeuren; ook hadden ze vol onrust hun schuilplaatsen ingenomen. Weldra koerden de brommende monsters terug over de tuinwijk, den steenweg op Nijvel, de Leopoldstraat en den Halleweg. Plots zoefde het ons uit den vorigen oorlog gekende torpille- en bomgesis door de lucht. Diegenen die dit akelig geluid toen hadden leeren kennen wisten wat het beteekende en konden nog even de anderen aanmanen zich dicht tegen wanden en in de hoeken te verdringen. Een seconde. Oorverdoovend bonsden de losbrandingen van de ontploffende bommen. Ruiten en ramen knetterden stuk, deuren en hekkens werden uitgerukt en in scherven door de lucht geslingerd; de huizen daverden en wankelden op hun grondvesten; gevels kraakten en ploften vergruisd ten gronde; zolderingen stortten uiteengerukt neder; daken werden ingedeukt of opgelicht, terwijl de pannen, de kasseisteenen, wolken aarde en schoorsteenroet over huizen, straten en hoven gierden. Op min dan 2 minuten, - zij schenen als uren zoo lang -, was het vernietigingswerk volbracht.

Een der aanvallende vliegtuigen werd getroffen en stortte brandend neer in de richting van Huizingen-Dworp. De andere roofvogels bromden snel weg in oostelijke richting. Reddingsploegen draafden door de straten: personen behoorende tot de "Passieve luchtbescherming", vrijwilligers en leden van het Rood-Kruis liepen over den steenweg op Nijvel die bezaaid was met een dikke laag glasscherven, met splinters en steengruis van de omvergeslagen gevels. Mannen, vrouwen, kinderen renden uit de huizen met gescheurde kleederen, verwilderde haren, oogen vol zinneloozen angst, bebloede handen en angstgezichten. Huilend de jammerlijkste weeklachten, het hoofd heen en weer zwaaiend, klampten vrouwen de enkele mannen aan, die nog eenige koelbloedigheid bewaard hadden en de slachtoffers wilden ter hulp gaan, zooals drenkelingen de redplank omarmen.

Tusschen de Tuinwijk, den Biezekouter en den Halleweg, in de Sint Rochuswijk, op een oppervlakte van één hectare, waren 20 bommen van

middelmatig en zwaar kaliber neergeploft.

Eén viel vlak in 't midden van de verbreeding der Zomerlaan en vormde er een trechter van 2 meter diepte met gansch de straat als diameter. De verst afgelegene viel tusschen de Loriesstraat, de Jubellaan en de Kruisstraat, in 't veld, nabij de aldaar gebouwde twee bungalows. De strook daartusschen, dus rechts van den steenweg op Nijvel, kreeg nog 5 andere bommen, waarvan drie achter en één vlak voor de villa's van de heeren Bachelet en Barry; de vijfde die juist naast het fietspad viel ontplofte niet. Aan de huizen werd onberekenbare schade berokkend, maar er waren geen slachtoffers; met enkele kneuzingen en den schrik kwam men er aldaar van af. Langs de Linkerzijde van den steenweg was het veel erger gesteld. De drie laatste huizen vooraleer men aan de Leopoldstraat komt kregen de ontploffingen van 6 bommen te verduren, waarvan 2 aan den voorgevel en de andere aan den achter- en de zijgevels; één viel dan nog naast het eerste huis rechts van de Leopoldstraat; zij boorde een gat van meer dan twee meter diepte, maar is niet ontploft.

Bijna alles werd verwoest: twee voorgevels stortten ineem, een achtergevel werd vergruisd en twee jonge vrouwen werden op slag gedood. Deze slachtoffers zijn Mevrouw Petit en Mevrouw Boon. De dochttertjes Petit en Sablon werden gewond en andere personen werden gekneusd, onder anderen een man die een bomsoerf dwars door de hand kreeg. Langs den bovenkant van de Leopoldstraat ploften er nog 6 bommen neder, die weeral onschuldige slachtoffers maakten.

Naast den Halleweg werd de woning van Jules Lories tot een melhoop vergruisd; de man werd gedood, de vrouw en het dochttertje waren over gansch het lichaam gewond en verbrand; verder werd een jongentje

waarvan de indentiteit niet vastgesteld werd, ernstig aan het been gewond.

*Monsieur Lories descendit à la cave où, à l'instants nous nous tenions les mains
Nous les 3 - moi au milieu - Je n'ai jamais vu mes parents réunis de façon
comme à ce moment là - c'était moi, la plus forte, qui devais leur en faire
confiance -*

Naast den steenweg zelf sloeg een bom in het achtergedeelte van het huis n°167: de eigenaar, Mr. Verbracke, werd omzeggens vermorzeld en bezweek twee dagen daarna in 't hospitaal. De andere bommen richtten alleen groote stoffelijke schade aan en veroorzaakten slechts lichte kneuzingen aan enkele kinderen en volwassene.

In 't geheel waren er 7 huizen volledig onbewoonbaar, terwijl i

*Jules Lories voulait voir ces combats aériens "de visu", lui et ses
frères. L'ont payé de leur vie. 101 -*

twintigtal groote schade werd aangericht; nog op zijn minst een twintigtal andere huizen hadden verbrijzelde ruiten en beschadigde muren.

De uitslag op het gemoed en het zenuwgestel van de inwoners uit de omgeving, waar deze ramp geschiedde, was ontzettend bij kinderen, vrouwen en zelfs bij veel mannen. De volgende dagen schrikten kinderen op in hun slaap; bij elke overvlucht die daarna plaats greep waren er vrouwen die nog aan zenuwcrisisen leden; sommige mannen liepen als ontredderde machteloze wezens, versuft, naar de schuilplaatsen. Voortaan, alhoewel de nachten verder duister en rustig bleven, durfden er maar weinigen nog in hun kamers slapen; zij vernachten in de kelders of in de openbare schuilplaatsen of zelfs in een ondergrondsche schuilplaats in hun tuin. Gedurende de rustpoozen van den dag slopen mannen en vrouwen in huis om wat mondvoorraad en koffie te halen voor het maal dat in de schuilplaats verorderd werd.

WOENSDAG, 15 MEI.

=====

Op Woensdag, 15 Mei, werden de aanvallen hernieuwd : 6 of 7 bomben vielen op Resteleurs in de nabijheid van de plaats genoemd "Driepikkel" en van de Ernest Duezstraat, één zware bom ontplofte in het broeckdal nabij het Veugeleer. Alleen steffelijke schade werd aangericht. De buurt van de gemeente bleef oock niet gespaard; de hoogte genoemd Keienberg te Lembeek, de zijdefabriek van Tubise, de staalfabriek van Clabecq werden meermalen aangevallen, en in den namiddag ging de "Cotonnière de Braine-le-Château" in de vlammen op.

Intusschen hadden alhier, sinds den vorigen namiddag de mannen van 16 tot 35 jaar, van wegens het hooger bestuur bevel ontvangen uit te wijken naar Ieper en van daar naar Frankrijk. Den ganschen dag van Woensdag voegden deze zich bij de vreemde vluchtelingen die door de stad trokken. Vele jonge mannen vormden groepen fietsers, die in lang slierten wegrenden langs de banen op Bergen, Edingen en Ninove. Intusschen werd het stadhuis als overrompeld door menschen die allerlei inlichtingen vroegen. Een tragi-komisch geval bracht gedurende den dag gansch den Langen Steenweg in rep en roer. Van af 's nachts zat er een man in soldatenkleedij op het dak van het huis bewoond door juffr.

De Cooman vreeselijk te tieren. Sommige inwoners beelden zich in dat aldaar een parachutiste op de daken was neergekomen, Weldra ~~was~~ gansh de wijk in opschudding. Na lange pogingen en de tusschenkomst van de brandweermannen kon men den man van het dak halen. 't Was een Belgische soldaat die zinneloos geworden was en van op het dak der malterij De Wolf verder over de daken was gekropen.

DONDERDAG. 16 MEI.

De toestand werd van af Donderdag 's morgens nog hachelijker. Het Duitsche leger naderde in snelle opmarsch de Zennestreek. De ellendige karavanen van vluchtelingen, met verfrommelde kleedij, verslensd gelaat en roode oogen, sukkelden in koortsige haast en *met* wanhoopsgebaren voort in 't schemerlicht van den dageraad. Ze *kwamen* nu, meestendeels van de linker helling der Dijlevallei; uit het Walenland van het Arrondissement Nijvel; van de taalgrens uit het Arrondissement Leuven; allen even tragiek reikhalzend naar verpozing in een rustoord, waar ze zouden kalme en vrede vinden ver van het gedaver der brommende motoren en het donderen van bommen en geschut.

We zien ze nog, zich voortsleepeu, dood-op, tot aan den drempel van onze gastvrije Halsche huizen. We zien nog een groep, als opgejaagd hijgend wild, onze kelderkeuken binnenstrompelen, bijna *onbewust* van wat ze deden: drie oude vrouwen, een jonge vrouw met *haar* dochtertje en één jonge man. Allen vonden het onmogelijk nog verder den Kalvarietocht voort te zetten, dien ze sinds 48 uren *ondernemen* hadden. De jonge vrouw was een jammerlijk wrak, een beeld van wee en uitputting. Een flinke tas koffie, een karig ontbijt, en dan enkele uren rust en slaap in een bed, - zij hadden reeds tweemaal vernacht *in* schuren-, en daarna een flink voetbad en een frissche wassching; ziedaar de sukkels heropgeknaapt, en wanneer wij hun vragen of ze wat willen blijven, is er geen houden meer aan. "Neen, Mijnheer, *men* heeft hier ook al bommen gesmeten. Wij gaan verder op naar de Vlaanders". En ze herbegonnen den zwaren lijdenstocht naar het ingebelofte belofteland.

Reeds te 5 ure bromden de Duitsche bommenwerpers boven onze huizen. Den ganschen dag door zouden de vliegtuigaanvallen voort worden, met enkel wat rustpoozen rond den middag. In den namiddag

~~bulderde het geschut van uit de richting Groenendael - Braine l'Alleud-~~
Nijvel, ononderbroken en 's avonds zag men van in Esschenbeek duidelij-
k de roode weerlichten van de losbrandingen. Bij een aanval op
Clabecq, Tubize en Braine-le-Château werd er veel schade aangericht
door de vliegtuigbommen, er vielen verschillende slachtoffers te Tubi-
ze, terwijl op de groote plaats te Braine-le-Château een groote hoeve
en enkele huizen uitbrandden. Duitsche troepen geraakten slaags met
Fransche Senegalezen te Oisquercq. En te Halle zelf werden 5 bomaan-
vallen met volle kracht doorgevoerd; op de Vogelpers, de Vandenpeere-
boomstraat, de wijk tusschen de Aug. De Maeghtlaan, de H. Conscience-
straat en den Steenweg op Lennick, op den Wolvendries en op Halder-
bosch. Er vielen dien dag minstens 120 bommen die maar weinig menschen-
levens kostten, maar groote schade aanrichtten. Alzoo kregen de hui-
zen en werkhuzen van Pasteleurs en van de Wwe. P. Ghijssels, het huis
van Decrem, alsook nog het meestendeel van de huizen uit de buurt,
alleen gelegen op de Vogelpers, het hard te verduren. Op de Quetstroy-
straat viel er een zware bom, die gelukkig niet ontplofte. Vijf
bommen vielen aldaar, zonder een aantal brandbommen te rekenen die
verder in 't veld vielen langs den rechten kant van den Rhodeneweg.
Vijf andere bommen ontploften naast en achter de huizen van de Vanden-
peereboomstraat gelegen aan de spoorwegbrug gezegd " Brug van Lecocq".
Deze bommen van zwaar kaliber maakten een tiental huizen onbewoonbaar,
gevels werden ingeslagen, zolderingen en daken opgelicht en ingebeukt
en eenige personen werden gekneusd, waaronder een vrouw met haar kind
en haar man van wien het binnendeel van het huis gansch in den kelder
stortte. Gansch de " carré " en ook de huizen van de Harel Nerinckx-
laan leden veel schade. Er vielen dan nog vier zware bommen op de wijk
gelegen tusschen de Aug. De Maeghtlaan, de H. Consciencestraat en den
Steenweg op Lennick, achter de Rijksmiddelbare school en de hoeve van
" Sisse Wauters ". De huizen werden niet getroffen en de schade was
hier minder aanzienlijk, daar de bommen terechtkwamen in weiland en
hevingen. De Wolvendries kreeg dan ook zijn deel : vijf bommen vielen
te Scheysingen. Er waren hier ook geen slachtoffers te betreuren. Deze
aanvallen grepen plaats rond 15 ure. Te 17 ure 15 minuten bestookten
minstens 12 groote Duitsche bommenwerpers een militaire stelling in

Halderbosch. Een fransche afdeeling aangesloten bij de Engels had in den achterdreef tusschen de Vlasmarkt en de "Remise" en in " 't Wit Geraante " haar vrachtwagens opgesteld. Een regen van meer dan 100 bommen van alle kaliber stortte neer op de boomen, schaarhout, baan en paden. Vier Fransche soldaten werden gedood. Een vluchtende landbouwer uit Braine l'Alleud de genoemde Courtin Léon werd doodgeslagen nevens zijn paard en zijn wagen die vermorzeld werden. Een vrouw, Deneef Maria, en een kind Engels Arlette, 3 jaar oud, werden letterlijk verkoold. Eenige paarden van de Fransche afdeeling werden ook gedood. Al deze lijken werden eenige dagen later gevonden, en in 't bosch begraven uitgenomen dat van Courtin, hetwelk overgebracht werd naar het kerkhof van Esschenbeek. De aanval was zoo indrukwekkend dat hij deed denken aan het losbreken van helsche nachten. De huizen van Kesterbeekbosch, en van den Pipaenshoek daverden en wankelden gelijk bij een vreeselijke aardbeving. Met duivels geweld werden zware boomen ontworteld, opgelicht en meters verder geplaatst; dikke boomstammen weden in een slag doorreten en afgeknot; rond den trechter door de bommen geslagen was het schaarhout in een ontrek van circa 20 à 30 m. weggehaald en doorkorven. Het slachtoffer Courtin was 6 m. ver weggeslagen, hoopen kleedingstukken en stukken van den vermorzelden wagen werden 100 m. ver geslingerd; op 250 m. vandaar lag er een hoofdkussen, terwijl lakens in flarden hingen, op 7 m. hoogte, aan de takken van een denneboom. Er werden bij dezen aanval ook nog verschillende bommen uitgeworpen door vliegtuigen, die kruisten over de Krekelheide; deze bommen kwamen terecht tusschen de Steenweg op Braine-le-Château en Lembeekbosch, dus buiten het gebied van Halle; maar ook aldaar hadden de inwoners het dus een oogenblik zeer benauwd gehad.

De twaalf bommenwerpers werden op hun terugweg aangevallen door drie jachtvliegtuigen van de verbonden mogendheden. Een verwoed luchtgevecht greep plaats boven de huizen van Kesterbeekbosch op dan 500 m. hoogte. Aalvlug duikelden en cirkelden de lichte aanvallers rond de zware brommende monsters. Droog knetterden de snelvliegende machinegeweren, en tusschendoor blafte ononderbroken, uit tienta

ten vuurmonden, het afweergeschut; kogels sisten over de daken en stukken van de openknallende shrapnels boorden door de pannen en vielen met een geluid als van springende ratten op het plankier van zolders en kamers. De enkele inwoners die aldaar niet op de vlucht sloegen verdoken zich zooals ze konden : onder houtmijten of in kelders of onder een brug van de Steenputbeek.

Bij valavond stelden wij vast dat de gasleiding afgesneden was. Men mocht dus veronderstellen dat in het Zuiden de Duitschers reeds Mons en Tertre in hun bezit hadden. Van af de hoogten van den Wolfendries, kon men Edingen in vlam zien. In het duister vlamden uit het Oosten en het Zuid-Oosten van Halle, immer dichterbij de losbrandingen van de kanonnen. Ook meer naar het Zuiden te Oisquercq loeide de strijd nog heviger dan te voren. Plots vlogen te Halle de elektrische lichten uit : de stroomverbindingen met de elektrische centrales waren afgesneden. Juist was de gemeenteraad met burgemeester, schepenen en secretaris aan 't beraadslagen; nu moest men voort werken in 't licht van bougies. Al deze gebeurtenissen hadden den genadeslag gegeven aan den laatsten weerstand der zenuwen van het volk. In de late avondschemering schoolden heele drommen in paniek verkeerende inwoners op de Groote markt rond het perron van het stadhuis. Van op het perron werden deze menschen aangemoedigd door den burgemeester, die verzekerde dat alleman rustig in de stad kon blijven en er van geen "verplichte uitwijking" tot nog toe sprake was. Een Fransch verbindingsofficier, die op het Stadhuis was, nam eveneens het woord en spoorde ons aan tot moed en kalmte en hij ook wees er op dat Halle niet moest ontruimd worden.

Rond 21 ure hadden de Engelschen anti-tankbatterijen en machinegeweren opgesteld achter den "ijzeren muur". Reeds den ganschen *dag* en voornamelijk in den namiddag rolden hun tankwagens en hun geschut door de stad op den weg van den aftocht. Een deel van het geschut werd opgesteld in de randgemeenten en gehuchten in west- en Noordwestelijke richting van Halle: ook te Breedhout alwaar het Engelsche hoofdkwartier gevestigd was in het kasteel en de hoeven van Vlieringhen, dat op Vrijdag overgebracht werd naar "Lamme Gich" om den terugtocht der Engelsche troepen te regelen.

Rond den avond, toen de burgemeester een onderzoek wilde hebben met het Engelsche hoofdkwartier, viel hij aldaar op een ledig nest, tersluiks was alles daar opgeruimd en verdwenen. Dit gaf hem een eerste hoop dat de stad zou gespaard blijven van de ellende der straatgevechten, en liet hem dus toe 's avonds onze burgers gerust te stellen, zocals wij reeds hooger zegden. Maar de Engelschen van de Vlasmarkt jaegen aldaar den schrik op het lijf der inwoners, daar ze spraken van " very great danger "; zij gingen eenige huizen bezetten en kaptten gaten in de gevels boven den grond en op de hoogte van de zolderingen bij Depraet gezegd " Marie Coeur ", bij de genoemden " Marie Dol " en " Tieter "; ook bij beer Walravens " Jef " op den Pipsenshoek en in het huis bewoond door De Troch. Bij beer " Jef " hadden ze schansen opgeworpen met allerlei huisraad en stalbenoodigheden: kuipen, banken, steenen kruiken gezegd " testen " enz ...Dit alles werd ingericht om de scherpschutters en mitrailjeurs der Engelsche achterhoede een uitgelezen ^{schietveld} ~~schietveld~~ te geven achter een beschermende borstwering. De inwoners werden door hen aangemaand en soms verplicht overwylt uit te wijken. Zoo kwam de wagen der vlucht koorts ook alhier aan 't rollen, en te middernacht was gansch Esschenbeek in rep en roer, met pak en zak, op de been om " loopen te gaan ".

De uitwijkelingen zakten in dichte groepen af naar Halle en trekken met zich mede de inwoners van den bovenkant der stad. Geen 100 zielen bleven er nog aldaar. Al dien tijd had het gemeentebestuur zitting gehouden om de noodige maatregelen, ten gepasten tijde te kunnen treffen. Alleen de raadsleden die dienstplichtig waren ontbraken. Een rondschrjven van het gemeentebestuur had nogmaals er opgedrukt dat er geen bevel was tot verplichte uitwijking. Maar op het aandringen van de honderden en honderden personen, die wilden vertrekken, werd er dien ganschen nacht door, in 't schemerlicht van dampende bougies op het stadhuis, de stempel " verplichtende uitwijking " gedrukt op de eenzelvigheidskaarten van de personen die zich daartoe aanboden. Wij geven hierbij het afschrift van het officieel bericht, dat aan de bevolking werd medegedeeld en rond gedragen.

Bericht

" Wij moeten de bevolking waarschuwen dat er geen officieel bevel tot verplichte uitwijking uitgegeven werd.

" Nochtans, om alle gemak aan de bevolking te verschaffen, kunnen de personen die het verlangen, van nu af, de stempel "Verplichtende uitwijking " bekomen, om gebruikt te worden bij eene eventueele uitwijking."

Halle, den 16 Mei 1940.

De Burgemeester,

Aug. De Maeght.

Ook veel inwoners van de stad hadden hun zelfbeheersching verloren en sloegen op de vlucht. Deze nieuwe karavanen versperden de banen op Brussel, Ninove en Edingen. Intusschentijd rukten infanterie kompagnieën Engelschen en Franschen op langs den Steenweg op Nijvel, den Halleweg en de Vandenpeereboomstraat om de achterhoede te versterken. Nog later slopen er andere in rijen als bruine mierenkoloniën, naast de muren van de huizen der stad en van het St.-Rochuskwartier. Aan de Kruisstraat stonden tanks met kanonnen in stelling gereed om te vuren in de richting van de Vlasmarkt en van de Boterham. Voor het huis van Depauw, op den Halleweg, was ook nog een kanon geplaatst. Nog later in den nacht werden de St.-Rochusstraat, het stationplein, de vaart en de Boschstraat in staat van verdediging gebracht.

VRIJDAG, 17 MEI.

=====

Rond 2 ure van den morgen hadden de Engelschen en Fransche Senegaleezen reeds gansch het vaartkwartier in staat van verdediging gezet. Groote vrachtwagens vormden kronkelende gangen door dewelke vluchtelingen, soldaten, tanks en auto's zich in wanorde heenwrengen. Achter de bruggenhoofden van het kanaal waren borstweringen met zandzakjes opgeworpen: daarachter gaapten de muilen van mitrailjeusen en snelvurende kanons. Bij de Harmoniezaal, in den gang van mevr. Carlier stond ook een mitrailjeuse opgesteld. In de Boschstraat, aan den hoek van den Molenborre, naast het huis van JB. Pé was eveneens een kanon in de richting van de statie geplaatst.

Van op de malterij Van Roye beheerschte een zware mitrailjeuse

de brug van " Lecocq " en het sas, alsook eene mitrailjeuse opgesteld op de garage Decuyper in de Buysingenstraat. Ook aan de Leyde waren er wachtposten die de spoorbaan en het kanaal in 't oog hielden om den intocht langs de " Waggelbrug " en het Vondel te verhinderen.

Tusschen Het kanaal en den Steenweg Bergen-Brussel werd er van Halle tot Veeweide een machtige lijn van allerlei geschut in batterijen gesteld; honderden kanons en mitrailjeusen konden reeds Vrijdag dood en vernieling spuwen over de gemeenten en dorpen van den rechten Zenneoever. Men was dan overtuigd dat Halle en de Zennevallei, tusschen twee vuren genomen, - want de Duitsehe batterijen zouden zich zeker ook niet onbetuigd laten, - zouden ten prooi vallen aan een alles vernielenden strijd en aan verwoede straatgevechten.

Geen wonder dus dat het volk, onder den indruk van wat het zag en hoorde, in paniekstemming kwam en op de vlucht sloeg. 's Vrijdags in den voormiddag waren er geen 6000 inwoners meer in onze gemeente en nog immer vertrokken er nieuwe karavanen. Welk was het lot van zieken, kinderkens, ouderlingen, gekwetsten, gebrekkelijken in deze hachelijke uren, wanneer elkeen nog slechts dacht aan het redden van zijn eigen vel.^I

WEGHALEN VAN ZIEKEN, OUDERLINGEN, ENZ....

Sommige inwoners konden geen onderkomen zoeken in de schuilplaatsen omdat ze te huis weerhouden werden door hun plichten jegens zieken, gebrekkelijken of ouderlingen. Sommigen van deze laatsten waren soms alleen of werden verlaten. Zij verkeerden dus in gevaar wanneer de bruggen zouden opgeblazen worden, of wanneer er geschoten werd, of nog in geval van nood aan levensmiddelen. Verschillige vragen werden op het gemeentehuis ingediend om deze menschen weg te halen en ze in de schuilplaatsen in veiligheid te brengen. De burgemeester maakte een lijst op en gelastte Mr. Marcelis August, gemeenteonderwijzer, het inrichten van den verpleeg- en onderhouddienst in de schuilplaatsen. Heeren Aug. De Meurichy, Mellaerts, Picalausa Gustaaf, Max Maillard en anderen zouden aldaar de orde handhaven. De heer Portaels H. hoofd te Esschenbeek reed met zijn auto en op eigen kosten om zich gebrekkelijken en ouderlingen zoowel van Esschenbeek als van de

Maar de schuilplaatsen te voeren.

De karwei eischte koelbloedigheid en beslistheid want gedurig heerschte de alarmtoestand. Ook K. Boon, stedelijke werkmán, heeft zich doen onderscheiden door zijn kalmte en dienstwilligheid.

Eenige ouderlingen van het gasthuis sukkelden tot in de schuilplaatsen en meldden dat de zusters onmenschelijk overlast waren en de schuilkelders te klein om alleman een veilige plaats te bezorgen. Er moesten dus aldaar oudjes en zieken weggehaald worden. Zuster Overste van de kliniek liet ook vragen dat men de patiënten aldaar zou weghalen.

Er moest daarbij ook gezorgd worden voor matrassen en dekens.

Onze oproep om vrijwilligers voor deze karweien vond maar een schuchter antwoord bij de mannen; zoodanig was men onder den indruk van een dollen angst, dat kloeke mannen weigerden een stap buiten de gewelfde schuilplaatsen te doen. Mr. Pierreux Richard, van de maandagmarkt, was een der eersten die ons ter zijde sprong. Daarna volgden nog enkele andere mannen zijn voorbeeld en zoo vormden wij twee ploegen dragers. Terwijl wij dit werk zouden opknappen gingen eenige vrouwen, (want, ja, wij moeten bekennen tot schaamte van ons mannelijk eergevoel, zij waren moediger dan zooveel honderden mannen), de benoedigheden voor slaapgelegenheid afhalen in het H. Hartgesticht en in de kliniek. Wij mogen dan ook niet verwaarloozen de dienstvaardigheid te prijzen van de stedelijke verpleegster Mej. Marie Colmant, van Mevr. Wwe. Jos. Houssiau en haar dochter Mej. Marie-Paule: deze waren engelen van toewijding en offervaardigheid bij het inrichten der zaal en het verplegen van de ongelukkigen, zieken, ouderlingen, kinderkens en noodlijdende vluchtelingen.

Wij willen hier een beeld ophangen van wat er in de kliniek omging ten einde er aan te herinneren hoe tragiek de toestand was. De zusters verbleven met haar patiënten in het onderdeel van het gebouw gelegen onder den gelijkvloersgang. Kleine vensters die uitgeven naar de hovingen, vóór de Bres gaven een schaarsch licht en waren toegelamd met matrassen en dekens. Na 4 ure 's morgens hadden zware ontploffingen, voortkomende van het opblazen der groote spoorbrug over

het kanaal, het groote gebouw op zijn grondvesten doen schokken; der gelijke ontploffingen gebeurden nog meermalen in den morgen en daarbij had men de geweldige indrukken nog van de bombardementen van den vorigen dag, bijzonder van dat op de Vandenpeereboomstraat. De zware slagen hadden veel ruiten rinkelend op de vloeren verbrijzeld. In den morgen vloog de " Waggelbrug " in de lucht; geen half uur later donderde de ontploffing aan de sasbrug. Bij deze twee laatste slagen rammelde de kliniek alsof gansch het gebouw instortte en alsof de grondvesten in den grond wegschoven. Zusters en zieken dachten een oogenblik dat een lading bommen het gebouw trof en dat hun laatste uur geslagen was. De patiënten waren als waanzinnigen, de zusters zelf waren als verlamd, en het ononderbroken kanongebulder van het afweergeschut liet daarbij geen verpoozing aan de zenuwen. Zulks was de toestand en zulke omstandigheden moet men zich voorstellen om te oordeelen over de moeilijke taak die onzen wegkaaldienst te wachten stond. Toen wij voor den eersten keer in de kliniek kwamen vonden wij in het " doodhuis " het lijk van den Franschen vliegenier die 's Woensdags bij vergissing door de Engelschen neergehaald werd boven 't Hellebroeck. Het gebrek aan doodskisten liet zich gevoelen en zou nog erger zijn de eerst volgende dagen. Juist op het oogenblik dat wij met een zuster het lijk optilden om het op de steenen tafel te hijschen greep de eerste losbarsting plaats waarvan we zooeven spraken. Geheel het gebouw trilde tot in zijn grondvesten. De ruiten sloegen stuk, één groot gat werd in het dak geslagen, kalk en stof verduisterden de lucht in de gangen. De kloostergemeente rilde van schrik rondom de overste en de patiënten kermden, smeekten en tierden om terstond weggehaald te worden. En we stonden daar slechts met vier man en twee draagberries. Van wege de personen die er in verpleging waren grepen er onbeschrijflijke tooneelen plaats. Hartverscheurend smeekten, kermden en tierden ze om de eerste weggehaald te worden. Sommigen boden sommen gelds aan, anderen beriepen zich op onze vriendschap : aan het geharrewar werd op hartelijke maar besliste wijze een einde gesteld : " De eerste bij den ingang eerst, en zoo elk op zijn beurt. Houdt moed, er is geen gevaar nu, en straks zijt ge allen veilig "

Zonder verder acht te geven op de hulpkreten moest de eerste patiënte weggedragen worden. Het werd een zware karwei : keeren en draaien in de gangen, laten zakken en heffen op de trappen, den afstand afleggen tot aan de malterij en daar weer de trappen op. De berries wogen zwaar in de handen, want ze hadden geen bandeliers. De dragers, die de vorige dagen en nachten maar weinig rust genoten hadden, zouden dan ook vlug uitgeput geraken. Maar, we moesten, en men beet maar op de tanden. Toen we weerkwamen hoorden we weer kermen en roepen : de zusters bereidden zich voor de uitwijking en de patiënten dachten dat men hen ging verlaten. Daar het luchtafweergeschut hevig bombardeerde en er altoos door zware ontploffingen van het opblazen der kanaalbruggen weergalmden twijfelden de arme verpleegden aan onzen terugkeer. Bij onze aankomst waren ze dan ook opgetogen en als een zucht van verlossing hooren wij nog stemmen, die ons zeggen; " Heeren, gij zijt engelen uit den hemel; wij vreesden u niet meer te zien, en verlaten te worden ".

Een nieuwe vracht werd alzoo naar de Volpestraat gedragen. En telkens was men blij wanneer de draagbaar ledig was. Op 't einde moesten we met de laatste patiënte alle 10 m. rusten. We riepen de hulp in van struische Engelschen, die van aan den hoek der Grootte Markt tot in de schuilplaats Mevr.D. hielpen dragen. Het was wel, want de tocht van de dragers was een lijdenstocht geworden; de handen waren door, de armen stijf, hemd, jas en broek waren doornat van 't zweet.

Onze vrijwillige autovoerders en dragers hebben dien dag zulk toewijding bewezen aan de ongelukkigen dat het ongedaan werk is ze te willen prijzen: ze hebben zich echt diep - menschelijk getoond, bijzonder in die gevallen waar anderen zelf familieleden, laf voor het gevaar ongelukkigen in den steek lieten.

Na nog zelfs niet uitgeblazen te hebben togen onze dragers en voerders nu om mede met de dames en meisjes, die reeds aan 't werk waren, matrassen en dekens te halen.

's Middags was alzoo de 2de schuilplaats van de malterij De Wolf in ziekenzaal omgeschapen. In deze verpleegzaal zouden er gedurende verschillende dagen ruim 300 personen, groot en klein, verzorgd worden.

Benevens de geëpereerden, zieken, ouderlingen en gebrekkelijken waren er veel kleine kinderen en zuigelingen. Het was dan ook geen kleinigheid daar voor allen in te staan, en dan nog wat orde te handhaven in de andere zalen en de ongestelden of zieken, die aldaar ondergebracht waren, alsook de ontzenuwde ouders en kinderen te helpen of aan te moedigen. Er kon door den verpleegdienst, gedurende meer dan 48 uren, aan geen rust of verpoozing gedacht worden. In de nachten van *Vrijdag*, ~~Zaterdag~~ en Zondag werd er door de heeren en de dames van den verpleegdienst geen 3 volle uren rust genomen. Het was niet te verwonderen: er was slechts een enkel geneesheer, namelijk doktor Jeens, ~~geen~~ vroedvrouw, geen apotheker, geen lid van het officieel Roodkruis; ~~en~~ de geneesmiddelen waren zoo in geringe mate dat ze met moeite konden een goede huis- of schoolapothek vullen. Er heerschte een drukkende atmosfeer en de gemoedsstemming sloeg beurtelings over van stomme neerslachtigheid tot waanzinnig gillen, en van onbedwongen opwinding tot ineenkrimpen van angst.

Om een gedacht te geven van het werk dat er te verrichten was, kunnen wij een bondig overzicht geven van sommige gevallen. Deze samenvatting is noodzakelijkerwijze onvolledig, want er viel niet te denken aan het nahouden van registers of hetzij welke geschriften: men had zijn handen vol met allerlei bezigheden van practischen aard.

De genoemde P. lag in 't hospitaal na de heelkundige bewerking die men noemt "kunstmatige aars"; hij kon door ons weggehaald *worden* en, na de bezetting van Halle, door onzen dienst naar het St.-Elisabeth hospitaal van Ukkel vervoerd worden.

Een kind is in de 2de zaal overleden.

Een vrouw van Lot stierf er eveneens.

Een andere vrouw, uit Buysingen, met doodelijke mitrailjeuse door buik en rug, werd eerst verpleegd en dan 's Zaterdags 's namiddags (18 Mei), door onzen dienst naar het St.-Elisabeth hospitaal vervoerd.

Twee kraambedvrouwen vertoefden 9 dagen in de schuilzaal.

Een borstlijder die te Leuven behandeld werd, vluchtte met *zijn* gezin: vrouw en 7 kinderkens; zij vertoefden hier 8 dagen en werden

dan door ons naar hun woonplaats te Ottenburg vervoerd.

Een meisje, ook uit Ottenburg, raapte op de vlucht een dubbele longontsteking op. Dag en nacht werd ze in warme "compresses" gehuld en na eenige dagen verklaarde de geneesheer dat ze gered was. Deze geneesheer die ons met invoorwaardelijke toewijding van af Zondag 19 mei kwam bijstaan was Dr. Stroobants.

De heer M.J. V.d.W., ouderling van in de 70 jaar, was doodelijk ziek. Weggehaald door onze toegewijde autovoerder, Mr. Portaels, samen met zijn familiegenooten, werd hij ook bij dag en bij nacht door onze verpleegdienst bijgestaan. Naderhand kon hij nog naar huis gevoerd worden om op zijn rustbed te sterven.

Een oud-versleten man, P.H., van het Veugeleer, onbekwaam een stap op zijn verlamde beenen te doen, was, gansch alleen, aan onze zorgen overgelaten.

Een jonge vrouw, zenuwlijderes, bedlegerig sinds 4 jaar, en wonende buiten Braine l'Alleud lag hier insgelijks.

J.B.S. uit Esschenbeek, oud en versleten en onbekwaam alleen te gaan, was ook verlaten en verbleef verschillende dagen in de verpleegzaal.

Twee oudjes, P., van den Doodeweg te Esschenbeek werden weggehaald: noch de vrouw, noch de man konden zich alleen behelpen.

Een suf oudje uit Aasteel Brakel sprak noch boe noch ba. Wij moesten er vooral opletten, want ze zou nooit zelfs eenig voedsel gevraagd hebben.

Mevr. L., uit Halle, had een dubbele dijbreuk, veroorzaakt door een val in haar kelder bij het schuilen. Ze was in de kliniek behandeld geweest en werd naar de schuilplaats gebracht.

Een ander dergelijk geval deed zich voor met een vrouw uit Walter-Brakel.

Nog een zelfde geval met mevr. X. uit de Melkstraat.

Een bijzonder pijnlijk geval was dat van meij. H., ook dubbele beenbreuk bij het vluchten en daarbij reeds aangetast door een erge ziekte: de minste beweging deed haar verschrikkelijk lijden.

Wij hadden er een oude onbeholpen blinde, twee groote onbeholpen

jongens, een heelen hoop zieken, gebrékkelijken, oudjes en kinderen, waaronder een aantal zuigelingen naast de twee boorlingskens.

Zeer erg was ook de toestand van den zestigjarigen M. uit Braine-le-Château. Deze moest waarschijnlijk een slachtoffer geweest zijn van de bommen aldaar of op Halderbosch gevallen. Hij was gekneusd zijn aangezicht en zijn handen en blauw geslagen, gewond aan de beenen en zelfs was een der beenen opengereten en gevild van aan den knie tot aan den enkel. Hij kon ons niets van zijn wedervaren vertellen want de man leed aan zinsverbijstering en werd daarna totaal waanzinnig. In den nacht van Zaterdag op Zondag ontsnapte hij en men vond hem slechts 's woensdags daarna terug in een gracht naast de weide van Steens te Alspit. Reeds 's Zaterdags was de sukkelaar niet meer bewust van de levensnoodwendigheden: honger, dorst, pijn voelde hij niet meer: hij is enkele uren na zijn terugbrengen in het hospitaal overleden ten gevolge van de doorstane ontberingen.

Ook een vrouw uit Esschenbeek werd waanzinnig en vluchtte 's Vrijdags nachts weg. Men vond ze weder dwalend langs den Wolvendries. De gepensioneerde belastingsontvanger P. werd ook uitgeput en ziek gevonden op den Wolvendries; hij was aldaar op de vlucht en bleef in een gracht liggen. In de verpleegzaal kwam hij tot bezinning en werd er versterkt. Vrienden konden hem, na een paar dagen terug naar huis doen, alwaar de ongelukkige na enkele dagen bezweek.

Een meisje uit Braine l'Alleud werd te Edingen door een mitrailjeuseschot in de dij gewond. De Engelschen legden een voorloopig verband en zoo werd zij dan achtergelaten. Naar Halle gebracht op een terugkeerende camionnette vonden wij haar in een gevaarlijken toestand: de wonde vertoonde een vuistdikken etterzak. Ze kon gelukkig door de teruggekeerde zusters van de kliniek verzorgd worden, en die goede zorgen reddden haar heen.

Wij vernamen dat in de Elbeekstraat een kreupele achtergelaten en heel alleen was. Deze werd ook weggehaald door onze zorgen.

Een man had een shrapnellwonde aan den bil en kon na enkele dagen goede zorgen naar huis terugkeeren.

De lijst van al die miseries kunnen wij niet blijven rekken:

meer dan honderd zieken, gebrekkelijken, ouderlingen en gekwetsen; een twaalftal zuigelingen en een heelen hoop jonge kinderen werden door den verpleegdienst gedurende verschillende dagen verzorgd.

De ongelukkigen en lijdens toonden een kinderlijk vertrouwen en veel dankbaarheid aan onze vrijwilligers, want ze bemerkten dat deze zich in niets ontzagen om gedurig aan allen, groot en klein, rijk en arm, zonder onderscheid de mogelijke hulp te bieden: een gemoedelijk woord was hen een balsem, en de houding van den verpleegdienst samen met deze van den burgemeester heeft zeker het grootste aandeel gehad in de kalme en tuchtvolle houding van de in de schuilplaatsen gevluchte menschen. Zij geloofden en hoopten op ons woord. Het was ten andere ook noodig, want de avond van Vrijdag en de nacht zouden benauwde uren worden,

x
x x

Den Vrijdag namiddag zagen wij dat de Engelschen nog immer nieuwe batterijen opstelden tusschen Halle en Veeweide.

Duitsche vliegtuigen oirkelden gedurig over de stad. Reeds vóór 17 ure verschenen eenige vooruitgeschoven Duitsche verkenners aan de St.-Rochusschool; zij kwamen over Veugleer, Resteleurs en Biezeweide Sterkere patroeljes daagden wat later op langs Crabbosch en zakten af naar den Poterham en naar de kerk van Esschenbeek. Nog andere verschenen aan den vijver van uit de richting van Braine-le-Château.

De brug over het kanaal aan het station was tot dan toe nog niet opgeblazen, daar zij dienen moest voor den terugtocht der laatste terugtrekkende Engelsche troepen. Iets na 17 ure lieten de Engelschen ze springen. Daar ze tot drie maal aan de ijzeren brug van de spoorlijn naar Lembeek hadden moeten herbeginnen, staken ze hier nu de volle lading. De ontploffing deed de gansche stad schudden veel erger dan bij de aardbeving die wij in 1937 beleefd hebben. In de schuilplaatsen dacht ~~de men~~ men dat alles instortte. Voor de bevolking werd de toestand nu nog meer toegespitst want de stadswaterleiding was aan de brug afgesneden. Er kon gebrek aan drinkwater komen en brandgevaar mocht men op elk oogenblik vreezen.

Bij valavond weerklonken er schoten van uit de richting Helle-

Pendant ces jours, je continuais d'aller à Bruxelles, au bureau du "Journal Progress", et ce fut le midi que je me retrouvai derrière la prairie au des affranchis embasement que les allemands allaient entrer à Bruxelles qui était venu.

"Villeneuve", et dans sans Katsbelli. -
de ton avenir a été où mes parents étaient avec les encouragements de l'œuvre - Je t'en dis ce que j'avais de mes affranchis, mais ne

devenons pas peur de bombardements, ils se font un peu ainsi de
J'annoncer à tous ceux qui étaient dans l'air - Oui oui, Bertha d'a
de Bruxelles, nous me devons pas avoir peur, dont se fera Calmann ont
ce qui a un effet calmant tous ceux qui étaient dans l'air.

broeck - Grootte wei. Daar waren Duitse patroeljeurs op de Engelschen gebotst, dichtbij den " ijzeren muur ".

Intusschen was ook het geschut tusschen het kanaal en den steenweg op Brussel begonnen met de beschieting van Esschenbeek, waarover we verder zullen uitwijden.

Zoo viel de avond in. Geen menschen op de straat, geen elektrische noch gasverlichting

Halle was dood. In de schemering bukten en bochtten de huizen en winkels, donker en gesloten gelijk graven. Verlaten zwijgende honden dwaalden door de straten. De Tommy's in aftocht gleden stilzwijgend en als op pantoffels door de spookachtige schaduwen die de huizen op den grond wierpen.

Halle wachtte op zijn laatste oordeel onder het schrikwekkend geratel der mitrailjeusen en het gedonder der kanonnen.

DE VRIJDAGNACHT IN DE SCHUILPLAATSEN.

=====

Toen de burgemeester vastgesteld had dat het Engelsche hoofkwartier het kasteel van Vlieringen, te Breedhout, ontruimd had, en verder zag hoe de Khaki's den aftocht bliezen, ondernam hij zijn avondverkenningstocht naar de uithoeken van de stad. Hij bemerkte dat de Engelschen slechts achterhoedeposten gelaten hadden langsheen de vaart en op de uitkanten van de stad. Het was ook op te merken dat de Duitse voorposten de lijn Vandenpeereboomstraat-Vogelpers bezet hadden. Het kon dus gebeuren dat ze van den nacht gebruik zouden maken om over het kanaal te komen en de stad binnen te rukken. Terloops kwam de burgemeester ons dit in de malterij berichten. Nu koesterde hij de hoop dat de stad zou gespaard blijven van beschieting en straatgevechten; des te meer daar hij vernomen had dat de Engelschen er aan verzaakten Brussel te verdedigen. De verscholen inwoners zouden dus met eenige geruststelling het verdere verloop van

den nacht mogen afwachten. Diepe teneergeslagenheid drukte nochtan op die weerlooze menigte. Buiten het zenuwlopend losbranden der kanonnen, het suizen der granaten over de daken en de knallen van de springende obussen; buiten de angstige onzekerheid over hun leven en dat van hun duurbaren, bij den gebeurlijken aanval op de stad en

het dus mogelijke woest binnenrukken van Engelsche of Duitsche soldaten in de schuilplaatsen, waren de harten nog bekleemd door het verspreiden van valsche geruchten. Gedurig aan vroeg men ons met angstige stem of dit waar was, of dat waar was.... Een kwakkel die een geheimzinnige verrijzeniskracht bezat was deze: " De burgemeester is bij valavond per auto gevlucht ". We logenstrafden en zegden dat hij nog zoeven ons goed nieuws gebracht had. Maar een uur later was het weer eens echt waar want..." men " had hem zien wegrijden.... en nochtans ieder een wist dat " men " zich niet meer op straat waagde. Ware er in de schuilplaatsen paniek ontstaan onder die duizenden angstige menschen, wat zou er dan wel gebeurd zijn in de donkere trappen van de schuilkelders.

Toen we opnieuw het bezoek van den " maireur " kregen, vertelden wij hem dat " hij gevlucht was " en vroegen: " Laat u eens zien en spreek eenige woorden om de menschen gerust te stellen". Toen hij in elke schuilplaats de redenen van geruststelling had uiteengezet en besloot met allen aan te manen tot een kalme en waardige houding, gingen er telkens stemmen van dankbetuigingen uit al de hoeken van de zaal op en spontaan landgeklap getuigde dat de teneergeslagenheid weer een poos geweken was voor een stemming van vertrouwen en hoop. In zulke omstandigheden, wanneer gevoelens en gedachten onbewimpeld aan den dag komen, blijkt het hoe groote menschen weleens impulsieve kinderen kunnen zijn die zoo gemakkelijk van één uiterste in het andere vallen. Een andere waarneming die wij opdeden over deze massapsychologie is de volgende: in angst en rampspoed, waartegen zij zich machteloos voelt, knielt zij; in een opwelling van spiritualisme richt zij haar hulpkreten tot een " machtiger wezen "; zelfs sterke geesten willen zich aan een geheimzinnige, hoogere macht vastklampen om redding te zoeken wanneer rondom hen de menschelijke middelen falen en geen uitkomen bezorgen. Uren lang en zonder menschelijk opzicht, werd er daar gebeden. Spontaan verhieven zich de hartverscheurende smeekstemmen van vrouwen en kinderen tot O.L.Vrouw van Halle en tusschen deze schelle tonen bondsden de half gedempte mannenstemmen mede, als zware klokketonen vol ingehouden wee. Allen baden in 't Vlaamsch en in 't

Fransch, - de twee talen samengestremeld in één gesmeek, - rolden de eindeloze Weesgegroeten van den Rozenkrans en de aanroepingen van de litanie onder de donkere gewelven der schuilkatakomben. De gansche Vrijdagavond en een deel van den nacht werd daarbinnen, in de duistere zalen, een zware wake van gebeden gehouden begeleid daarbuiten, onder de sterren, door die schrommelijke muziek waar de doot met haar zeis de maat slaat: kanongebulder, shrapnelontploffingen, machinege-weerratelen en motorengelrom.

..... Tot eindelijk, op ons aandringen de zieken wat rust te gunnen, en geholpen door de zenuwuitputting en de lichamelijke vermoeienissen het volk toch zweeg en sliep. Slapen? Van eigenlijk slapen was er bij het grootste deel geen spraak. De zenuwen waren te strak gespannen, al de spieren van de aangezichten verstard, de onzekerheid te beklemmend, de angst te prangend om het hart, en.... maar immer door schokten de onafgebroken salvo's van het geschut over een dood verlaten Halle. Er leefde hier alleen nog één zucht: de zucht en de bekrachting van 6000 benepen harten die haakten naar het einde van dien helschen nacht en van dien helschen toestand waarin men sinds 24 uren leefde.

On fit le reproche à mes parents qui d' avant des jours (c'est à dire) me faisaient dormir et respirer durant ces heures terribles.

Tot den dageraad van Zaterdag, 18 Mei, duurde het. Toen verzwakten geleidelijk de daverende slagen; ze weerklonken met langer gerkte tusshenpoozen, en rond 4 ure zweeg het geschut. Na het zwijgen van het kanon konden eindelijk de afgematte menschen enkele uren slapen. Voor velen bleef het toch nog voort een angetige wake. De vrees voor de bommenwerpers, die als naar gewoonte te 5 ure 15 zouden komen, deed ze ineenkrimpen van schrik bij de minste gelegenheid. Alzoo mochten wij, b.v., onze zaklamp niet gebruiken, of geen bougie aansteken, bij het behelpen van de zieken, of gillende stemmen riepen: " Licht uit. Licht uit."

BOMBARDEMENT OP ESSCHENBEEK.

Welk was het doel geweest van de nachtelijke bombardementen? De Engelschen beschoten Esschenbeek van op den Wolvendries en de Duitse Artillerie vuurde van uit de hoogten boven Esschenbeek op

de aftochtweegen van de Verdondenen. De voornaamste kruispunten van Esschenbeek kregen honderden obussen van verschillend kaliber, waaronder er van 180 m/m waren. De Kleemstraat, de Warandestraat, de Kasteelstraat en de Steenweg op Nijvel werden erg geteisterd. De kerk ontving drie voltreffers die groote ramen, dak en gewelf erg beschadigden. De jongensschool (woonhuis) kreeg ook een treffer. De drukkerij Devillé Willem werd vernietigd; het huis der familie Janssens H. werd verwoest, andere huizen daarneven ook; van het huis der Wwe. Hanssens blijven er slechts zwarte, verkoolde muren. Veel andere huizen werden erg beschadigd. Had het wreede spel nog een dag moeten voortduren, dan ware de kom van Esschenbeek één puin geweest.

VRIJDAG NACHT OP HET STADHUIS.

=====

Het eerste gedeelte van den nacht had de burgemeester op het stadhuis de aanrukkende Duitschers verwacht. Twee politieagenten Bellemans Ch. en Drabbé V. waren eveneens daar om hun dienstplichten te vervullen. Andere stedelijke bedienden en ook burgers hadden hun intrek genomen in den schuilkelder van het stadhuis. Op het perron of in de schepenzaal verkoos de burgemeester liefst alleen te zijn ten einde aan den bezetter te mogen getuigen dat de stad volledig kalm was en dus recht had op een menschelijke behandeling: hij wilde instaan voor de bevolking en beletten dat troepen of machtelijke ridders de huizen zouden plunderen. Ziende dat er omzeggens geen Engelsen meer over de straat kwamen en dat ook de Duitschers den overtocht van de vaart, gedurende den nacht, niet ondernamen, en tevens overmand door 48 uren inspanningen zonder rust, begaf hij zich ook naar den schuilkelder van het stadhuis waar er slaapgelegenheid bestond. Hij sliep er zulk een ronkende slaap, onder het bombardement, dat de andere personen aldaar verblijvende verbluft stonden over zooveel kalmte en dat hij bij zijn ontwaken door dames over den hekel werd gehaald voor dat weinig galant slapen naast het schoon geslacht dat dood-op was van schrik; na de opluchting, 's morgens, wanneer de eerste bezetting van de stad kalm was verlopen kreeg hij dan ook van dat "schoone geslacht" goed gemikte kwinkslagen te incasseeren. Zoo gaat het leven: een brok tragiek, een kruimel komiek; na de spanning

de ontlading; ingehouden wee, beklemmenden angst en dan....een traan, een lach, het leven gaat voort en herbegint.

Maar toch moeten wij onthouden wat in dien nacht en de volgende dagen, door Hallenaars, ten treure herhaald werd: " Onze burgemeester heeft ons toch niet in den steek gelaten. Nu de nood zoo prangend is geweest, hebben wij hem leeren kennen ". En daarbij kwamen de naieve honderden stemmen van vluchtelingen: " Ullie burgemeester, *mr. De Maeght*, es echt ne goeie mins. Dat 's nen andere dan die van bij ons die zich klikken en klakken pakte en ons in den steek liet "; "Hal a de la chance....son bourgmestre n'a pas eu peur....il n'est jamais fatigué cet homme.... nous avons eu du bonheur d'être arrivés ici Chez nous les " hommes " de la commune se sont enfuis les premiers, sans rien dire...."; "....'nen brave mensch is dat....die ziet ge nu overal hij komt hier voor alles zorgen.... wij zijn hier goed en we hebben goed gegeten en geslapen....'t es wat anders dan in sommige andere gemeenten....iedereen spreekt hem aan en hij is tegen alleman vriendelijk, hoe kan die dat uithouden?" Dat zijn stemmen uit het volk: stemmen uit het hart. Wie aan 't hoofd staat van de stad moet zich zelf een filosofie bouwen: " al wat ik doen zal blijft *blot* gesteld aan kritiek, 't zij gerechtvaardigde of niet, en daarom laat ons ons best doen, zonder te mogen rekenen op dank"; daarom moet *het* goed doen aan 't hart, wanneer dan toch eens in 't leven de volkstem u zegt " gij zijt voor ons goed geweest."

Over de wijze waarop zij in Halle behandeld werden geraakten de vluchtelingen uit vreemde gemeenten niet uitgepraat. Zelfs wanneer sommigen ons gedurende twee à drie dagen zaagden en plaagden om dan toch eenig vervoermiddel te vinden om hen terug naar huis te brengen kwam daarbij altijd hetzelfde terug " 't is niet dat we hier niet zijn geweest. Gelijk men hier voor ons gezorgd heeft, dat hadden wij nooit kunnen hopen en zullen het nooit vergeten. Maar, ge verstaat wel dat we gaarne naar huis zouden gaan." Wanneer we dan eindelijk aan die menschen een vervoerbeurt konden bezorgen waren zij ontroerd bij hun laatste dankbetuigingen, en niet het minst de ouders die hier met verschillende kleine kinderen vertoefden, of de ouderlingen en de zieken. Deze gastvrijheid is een schoone bladzijde in de geschiedenis

Van Halle, en zeker zullen meerdere van die menschen welke hier *gehol-*
pen werden nog wel eens over die dagen spreken en in betere tijden
lust voelen om eens " beewegen " te komen of eens een uitstap te doen
ten einde Halle nog eens te bezoeken.

DE BEVOORRADING.

Wij moeten hier even de chronologische orde van ons verhaal ver-
breken om over het gewichtige vraagstuk der bevoorrading in die dagen
te spreken. Wij moeten even terug komen op de feiten van Donderdag en
Vrijdag. Er was dus sinds Donderdag geen electriciteitsverbinding mee-
met de stad en de gasleiding was afgesneden. 's Vrijdags gaat de wa-
terleiding aan de stationbrug in de lucht. Van af Vrijdag voormiddag,
en in meerdere gevallen zelfs vroeger, zijn bakkerijen en andere be-
voorradingswinkels gesloten; de uitbaters hebben grootendeels de wijk
genomen, de andere zitten in schuilkelders.

Meer dan 5000 menschen blijven in de openbare schuilplaatsen.
Sommige personen hadden zich voorzien van mondvoorraad; maar een hee-
len hoop vreemdelingen en zelfs het grootste deel der personen van uit
de stad hadden geen bete broods medegebracht. In die hachelijke oogen-
blikken waren ze zoo verward door al die ellende van wee en angst dat
zij er niet eens aan gedacht hadden zich van de noodige mondbehoefte
voor enkele uren, - laat na, misschien voor enkele dagen, - te voorzien.
Men durfde zich daarna niet meer op straat wagen om te huis wat te
gaan halen, en wie dit toch nog zou aangedurfd hebben vond de winkels
gesloten.

De voedingskwestie kon dus een zeer netelig vraagstuk worden. De
bevoorrading aan drinkwater was er één van nog grooter belang.

Gelukkiglijk zou Halle de ellende van hongersnood en gebrek aan
water niet moeten doorstaan. De burgemeester talmde niet: met spits-
vondigheid en geholpen door den goeden wil van dienstwillige personen
die hem terzijde stonden, werd een voorloopige oplossing aan de twee
netelige vraagstukken gevonden. Hier moeten op de eerste plaats ge-
noemd worden het Bestuur van de bakkerij van de Cooperatief " Le
Peuple " en de bakker De Broyer van de Zr. Bernardastraat.

Door eerstgenoemde inrichting werd de burgemeester ingelicht dat